

рекреантів закладами харчування, рекламою, автостоянками та ін.

Література:

1. *Геринович В.* Наші Товтри // Краєзнавство. — Харків, 1930. — № 1-5. — С. 16-29.
2. *Дворська Л.* Чинники розвитку сільського зеленого туризму в Тернопільській області / Л. Дворська // Туристичні ресурси як чинник розвитку території: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.-семінару, (Тернопіль, 9 грудня 2011 року). — Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. — С. 197.
3. *Дударчук К.Д.* Історико-культурні туристичні ресурси Тернопільської області: стан збереження та використання [монографія]: Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2013. — С.26-27.
4. *Музеї України : довідник / Міністерство культури і мистецтв України.* — К. : Задруга, 1999. — С.49.
5. *Підставка Р.* Науковий форум у Язловці // Тернопіль вечірній. — 2010. — № 51. — 17 листопада. — С. 6.
6. *Пушкар Б.Т.* Рекреаційне господарство регіону та його особливості // Науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка Випуск №2: Географія Тернопіль 2010. — С.170-174.

Резюме:

Пушкар Богдан, Пушкар Зоряна. РЕКРЕАЦИОННОЕ РАЙОНИРОВАНИЕ ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ.

В статье исследовано современное состояние рекреационной отрасли Тернопольской области, раскрыто рекреационно - туристический потенциал региона, разнообразие видового состава рекреационных ресурсов.

Проанализированы показатели по количеству общественно-исторических, природных ресурсов и плотностью туристических объектов, по площади. Проведен интегральную оценку рекреационного потенциала по административным районам. Учитывая тот факт, что видовой состав рекреационных ресурсов Тернопольской области очень разнообразен и размещен неравномерно, следует выделить отдельные рекреационные районы, которые характеризуются определенными концентрациями туристических ресурсов, что позволит упростить представление о возможностях развития разных видов туристической деятельности на территории области. По уровню обеспеченности туристическими ресурсами выделено четыре рекреационные районы: Южный, Северный, Центральный и Западный.

Для лучшего освоения всех видов туристических ресурсов, имеющихся в регионе, необходимо развитие туристической инфраструктуры, прежде всего достойных дорог, качественного транспорта, способствовать функционированию жизненного цикла туристического продукта.

Ключевые слова: рекреационно-туристический потенциал, туристическая инфраструктура, общественно-исторические туристические ресурсы, Тернопольская область, административные районы, рекреационное районирование.

Summary:

Pushkar Bogdan, Pushkar Zoryana. RECREATION AREA ZONING OF TERNOPIL REGION.

The article examines the current state recreation area Ternopil region revealed recreational and tourism potential of the region, the species diversity of recreational resources.

Analyzed the figures for the number of socio-historical, natural resources and density of tourist facilities in area. An integrated assessment of the recreational potential of the administrative areas. Given the fact that the species composition of recreational resources Ternopil region is very diverse and is uneven, is to provide some recreational areas, characterized by certain concentrations of tourism resources that will facilitate understanding of the capabilities of different types of tourism in the region. In terms of provision of tourist resources, four recreational areas: North, South, Central and West.

For better development of all types of travel resources available in the region, requires the development of tourism infrastructure, especially roads decent, quality transport that contribute to the functioning of the life cycle tourism product.

Keywords: recreation and tourism potential, tourism infrastructure, socio-historical tourism resources, Ternopol region, districts, recreation districts.

Рецензент: проф. Брич В.Я.

Надійшла 04.11.2013р.

УДК 338.484:477.84

Світлана НОВИЦЬКА

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

В статті розглянуто трактування поняття екологічний туризм прийняте в міжнародних документах, зокрема запропоноване Всесвітньою Туристичною Організацією (ВТО), Міжнародною спілкою охорони природи (МСОП), Міжнародною організацією екотуризму (ТІЕС), застосовано хронологічне порівняння трансформації цього визначення. В роботі також проаналізовані головні принципи екологічного туризму. Проаналізовано співвідношення понять екологічний туризм і сталий туризм. Розглянуто позитивні сторони розвитку екологічного туризму.

Ключові слова: екологічний туризм, сталий розвиток туризму, принципи екологічного туризму, екотуристична діяльність.

Постановка проблеми і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Всебічне втілення концепції сталого розвитку в життя робить екологічний туризм з кожним роком все більш значимим. Ефективне і раціональне використання ресурсного потенціалу та оптимальне вирішення проблем регіонального розвитку – ось дві найважливіші мети, які намагається досягти стратегія сталого розвитку для будь-якої території. Ці дві мети знайшли б свою реалізацію в розвитку екологічного туризму, що дозволить зберегти унікальну красу природних територій, зменшити антропогенний тиск на природне середовище, збільшити в підростаючого покоління об'єм знань про природу і досвід спілкування з нею, покращити добробут місцевого населення тощо. Тобто, екологічний туризм можна назвати стійким еколого-зрівноваженим туризмом. В зв'язку з перспективністю розвитку екологічного туризму в Україні представляє інтерес трактування поняття екологічного туризму прийняте в міжнародних документах, його принципів і критеріїв, дослідження співвідношення понять екологічний туризм і стійкий туризм.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Наукова проблематика розвитку екологічного туризму, трактування поняття екологічного туризму висвітлюється у працях О. Бейдика, М. Біржакова, О. Дмитрука, Я. Олійника, В. Гетьмана, В. Петранівського, М. Рутинського, А. Кускова, Е. Арсенєвої, Л. Жданової, Ю. Зінько, П. Горішевського, В. Васильєва, К. Горба, В. Храбовченко, Т. Бочкарьової. Вивченням питання сталого розвитку в туризмі займалися З. Герасимчук., В. Смаль, І. Смаль, Ю. Зінько, М. Рутинський, Н. Кудла, Бочкарьова, А. Кусков, Л. Жданова та інші.

Мета дослідження. Розкрити сучасне трактування поняття екологічний туризм, дослідити співвідношення понять екологічний туризм і стійкий туризм, проаналізувати основні принципи концепції сталого розвитку туризму.

Виклад основного матеріалу. Виникнення і формування ідеї екологічного туризму розпочалося в 70-80х роках ХХ сторіччя. Перше визначення екологічному туризму було дано Г. Міллером в 1978 році "екотуризм – життєздатний туризм, чутливий до навколишнього середовища, що включає вивчення природного і культурного навколишнього се-

редовища і має на меті покращення стану цього середовища". Недоліком цього визначення є те, що воно не бере до уваги ні визначальної ролі місцевого населення, ні поєднання видів рекреації.

Міжнародна організація екологічного туризму (TIES) в 1990 році дала таке визначення "екологічний туризм – це відповідальна подорож в природні території, яка сприяє охороні природи і покращує добробут місцевого населення".

В 1996 році Міжнародною спілкою охорони природи (МСОП) офіційно було прийняте частково змінене визначення, запропоноване ще в 1983 році мексиканським економістом, архітектором, екологом Гектором Цебалосом-Ласкурейном "екологічний туризм – це екологічно відповідальні подорожі і відвідування відносно непорушених природних територій з метою вивчення, милування і дослідження природи і супутніх культурних пам'яток, які сприяють збереженню оточуючого середовища, наносять мінімальну шкоду природі і створюють соціально-економічні вигоди місцевому населенню".

Всесвітній фонд дикої природи визначає "екотуризм – це туризм, що включає в себе подорожі в місця з відносно незміненою природою з метою отримати уявлення про природні і культурно-етнографічні особливості даної місцевості, який не порушує при цьому цілісності екосистем і створює такі економічні умови, за яких охорона природи і природних ресурсів стає вигідною для місцевого населення".

Відповідно до цих визначень можна сформулювати основні принципи екотуризму: стимулювання та задоволення потреб спілкуватися з природою; знайомство з живою природою і місцевими звичаями і культурою; запобігання негативного впливу на природу і культуру; зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціо-культурного характеру, підтримка екологічної стійкості середовища; сприяння охороні природи і місцевому соціо-культурному середовищу; екологічна освіта; участь місцевих жителів і отримання ними доходів від туристичної діяльності, що створить для них економічні стимули для охорони природи; економічна ефективність і забезпечення соціально-економічного розвитку території; сприяння стійкому розвитку відвіданих регіонів [2].

Важливим кроком стало розроблення у

1996 році Світовою Туристичною Організацією (СТО) та Світовою радою з подорожей і туризму "Порядку денного на XXI століття у сфері подорожей та індустрії туризму". Тоді ж були визначені базові принципи екотуризму – сприяння збереженню, охороні і відновленню екосистем, участь в туристичному процесі місцевих жителів, підтримка культури і інтересів корінних громад. Крім цього, протягом 1990-х років була ухвалена ще низка міжнародних документів.

Зокрема, Міжнародна конференція з туризму, яка відбулася у Ланшеро (Канарські острови) в 1995 році, ухвалила "Хартію зі сталого туризму". У квітні 1999 року рішенням Генеральної Асамблеї та Комісії зі сталого розвитку ООН була ухвалена "Міжнародна програма зі сталого розвитку туризму". У цьому ж році у Сантьяго (Чилі) був ухвалений "Глобальний етичний кодекс туризму". "Розвиток туризму, – зазначено у "Хартії зі сталого туризму", – має бути оснований на критерії сталості. Це означає, що він є екологічно прийнятним на тривалий період часу, економічно життєздатний, а також етично та соціально справедливий і рівноправний щодо місцевих громад"[6].

Екотуризм став предметом низки важливих офіційних міжнародних декларацій: Берлінська декларація з біологічного різноманіття і стійкого туризму (1997 р.), Квебекська декларація з екотуризму (2002 р.). Зокрема, в Квебекській декларації вказується ряд критеріїв, яким повинен відповідати екотуристичний продукт. Це політична і фінансова підтримка захисту навколишнього середовища, визнання і повага до прав місцевих і корінних громад, а також культурна і природоохоронна освіта туристів.

Ці документи розкривають екологічну, економічну та соціальну складову сталого розвитку туризму [7].

В екологічних принципах сталого розвитку туризму робиться наголос на раціональному використанні ресурсів, яке передбачає мінімізацію і утилізацію відходів, впровадження систем очищення та повторного використання води, матеріалів та технологій із якнайменшим впливом на природне та культурне довкілля, ефективне використання енергії та залучення альтернативних джерел енергії, зменшення шкідливої дії транспорту, активне застосування екологічних його видів. Також увага приділяється збереженню біорізноманіття та необхідності обережного поводження із вразливими природними системами. В економічному

відношенні основними принципами забезпечення сталого розвитку туристичних регіонів є: узгодження планування та управління розвитком туризму з іншими видами економічної діяльності й напрямками розвитку країни і регіону загалом; сприяння розвитку малих і середніх підприємств; підтримка впровадження в туристичну індустрію екологічно м'яких технологій; здійснення маркетингу туризму з метою підвищення ефективності місцевої економіки та зменшення тиску на довкілля шляхом більш рівномірного розподілу туристів у часі і просторі. У соціальній сфері програмними заходами сталості є: налагодження зусиллями урядів тісної співпраці всіх зацікавлених сторін, включаючи національні ради з туризму, туристичні агенції та організації, приватний сектор, місцеві громади для прийняття рішень щодо розвитку туризму; забезпечення рівноправних умов для корінного населення поряд з іншими учасниками туристичного бізнесу в отриманні економічних, соціальних і культурних вигод від розвитку туризму, надання йому першочергового права на працевлаштування; повага та збереження місцевих культур, традиційних ремесел, фольклору; заохочення відповідальної поведінки туристів.

Головна проблема сталості, яка полягає у пошуку збалансованої форми розвитку, що дає змогу зберігати довкілля і, водночас, допускає його експлуатацію для забезпечення економічного зростання, є досить актуальною щодо розвитку туризму на природоохоронних територіях [8].

На думку Бочкарьової Т.В. сталість в туризмі передбачає позитивний загальний баланс екологічних, соціально-культурних і економічних впливів туризму. Тобто, ті види туристичної діяльності, які мають найвищий сумарний позитивний ефект з точки зору екології, економіки і соціального розвитку є більш сталими. Сталий туризм – це туризм, який передбачає необмежено тривале підтримання ресурсів, на яких базується.

В даний час найбільш широко використовується трактування екотуризму як сталого туризму (sustainable tourism). Згідно з визначенням СОР і Всесвітньої Ради з туризму та подорожей (WTTC), "сталий туризм відповідає потребам як туристів, які відвідують туристичні центри, так і населення останніх; крім того, він передбачає забезпечення та оптимізацію перспектив майбутнього розвитку. Ресурси використовуються таким чином, щоб задовольнити економічні, соціальні та естетичні потреби, але

при цьому зберегти культурну унікальність, найважливіші екологічні особливості, різноманіття біологічних видів і життєво важливі системи". На додаток до цього на Міжнародному форумі "Довкілля та розвиток" зазначено, що "Сталий туризм повинен відповідати критеріям соціальної, культурної, екологічної та економічної сумісності. Сталий туризм – це той туризм, який в довгостроковій перспективі, тобто в проекції на сучасне та майбутні покоління, може адаптуватися до конкретних етнічних і культурних особливостей, відповідає вимогам соціальної справедливості, екологічно сумісний, а також доцільний і вигідний в економічному плані" [2]. Однак, слід зауважити, що поняття екологічного та сталого туризму потрібно розмежовувати, оскільки терміном екологічний туризм позначають лише один із сегментів туристичної сфери діяльності, тоді як принципи сталості розвитку мають бути дієвими для різних видів туристичної діяльності, включаючи як альтернативні, так і традиційні.

Туризм як багатостороннє явище, що поєднує економічні, соціальні, екологічні та культурні аспекти, має величезний потенціал для постійного прогресу, сприяє розвитку багатьох галузям економіки, має меншу порівняно із сучасними промисловими галузями капіталомісткість. Однак, не дивлячись на беззаперечні переваги, розвиток традиційних видів масового туризму створює значне антропогенне навантаження на природне середовище. Розвиток екологічного туризму, на відміну від інших видів туризму, потребує менших витрат на розвиток інфраструктури (він не вимагає будівництва нових готелів на заповідних територіях – екотуристів розміщують в прилеглих населених пунктах). Крім того, розвиток екологічного туризму потребує забезпечення охорони, комплексного використання ресурсів, екологічної безпеки та доступності рекреаційних ресурсів, що є особливо актуальним в умовах, коли заповідні території розмежовуються приватними землевласниками, котеджними будовами тощо [5]. А за правильної організації і вмілого управління екологічним туризмом можливе дотримання балансу екологічних, соціальних і економічних інтересів.

Екологічний туризм став одним з найбільш перспективних видів туризму в Україні також через значну різноманітність циклів туристичних занять: пізнавальних (ознайомлення з культурно-історичними, етнографічними, природними об'єктами території), розважальних (рибальство, збирання грибів, горіхів, ягід, лі-

карських рослин, прогулянки на човнах), оздоровчих (плавання в водоймах, фізична праця), зміна вражень та постійний контакт з природою у поєднанні з низькими фінансовими витратами. Головні принципи екологічного туризму – свідоме подорож природним середовищем, збереження цілісності екосистем, додержання інтересів місцевого населення.

Основним ресурсом екологічного туризму виступає незмінене природне середовище. Цей вид туризму може здійснюватися як на природоохоронних об'єктах різного ступеня заповідності: біосферних і природних заповідниках, заказниках, природних парках, регіональних ландшафтних парках, штучно створених об'єктах – ботанічних садах і зоологічних парках, дендрологічних парках та парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва, пам'ятках природи (печери, водоспади, мальовничі ландшафти) загальнодержавного та місцевого значення, а також на територіях і об'єктах, що виконують як природоохоронну так і господарську функції (міські і приміські парки, лісові господарства тощо) [6]. Також екологічного туриста можуть привабити ландшафти старовинних садів, монастирів тощо, адже цей вид туризму включає в себе ознайомлення не лише з красою природних об'єктів, але й з різноманітністю культур, релігій. Окрім того метою екологічного туру можуть виступати регіони з порушеною екологічною ситуацією (з метою отримання певних екологічних знань) [1].

Щодо заповідників, то відвідання цих територій в цілому заборонене, але в окремих випадках на невеликих ділянках дозволяється проведення деяких форм туристичної діяльності, виключно організованої, з пізнавальною метою, шляхом обладнання та організації роботи екологічних стежок, музеїв природи, проведення екологічних фестивалів. Актуальність проблеми туристичного використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду України пов'язана з тим, що з одного боку ці еталони незміненої людиною природи повинні ретельно охоронятися, з іншого боку, за умов сучасної соціально-економічної кризи, саме ці об'єкти є потенційним джерелом отримання значних фінансових коштів. А от в національних і регіональних ландшафтних парках туризм є профільним видом діяльності.

Висновки. Сучасна концепція екотуризму підкреслює обов'язковість збереження природного і культурного спадку, біотичної різноманітності і покращення екологічного, соціального і економічного стану регіонів, які відвіду-

ють еко туристи. Екологічний туризм повинен стати взірцем для переорганізації, екологізації всієї індустрії туризму. Сталий еколого-зрівно-

ваний туризм повинен стати не лише філософією, але й провідною управлінською стратегією розвитку туризму регіону.

Література:

1. Арсеньєва Е.И. Экологический туризм: содержание и границы понятия / Арсеньєва Е.И., Кусков А.С., Жданова Л.К. // Туризм и устойчивое развитие регионов: Сб. науч. ст. – Тверь, 2005. – С. 196-210.
2. Бочкарёва Т.В. Экотуризм: анализ существующего международного опыта/ Т.В. Бочкарёва [Электронный ресурс] – 2010. Режим доступа: http://tourlib.net/statti_tourism/bochkareva.htm.
3. Горб К.М. Проблеми розвитку туризму на базі територій спадщини особливої охорони / К.М. Горб // Туристсько-краєзнавчі дослідження. Випуск 1: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції "Туризм в Україні: економіка та культура" – К: КМ – Трейдинг. 1998. – Ч.2. – С. 19-20.
4. Крижановська О.Т. Роль екологічної освіти в діяльності заповідників і національних природних парків / О.Т. Крижановська // Заповідна справа в Україні на межі тисячоліть (сучасний стан, проблеми і стратегія розвитку): матеріали всеукраїнської загальнонаукової та науково-практичної конференції м. Канів (11-14 жовтня 1999 р.) [гол. ред. Стеценко М.П.] – Канів, 1999. – С. 197-200.
5. Куценко В. Стратегія формування високотехнологічного туристського комплексу України / В. Куценко // Краєзнавство. Географія. Туризм. № 12(593), березень, 2009. – С. 6-7.
6. Смаль В. Туризм і сталий розвиток / В. Смаль, І. Смаль // Науковий вісник Львівського ун-ту ім. І. Франка. Серія: Географія. № 32 – Львів, 2005. – С. 163-173.
7. Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у XX столітті (географічний аспект)/ за ред. Л.Г. Руденка. – К.: Академперіодика, 2005. – 320 с.
8. Фастовець О.О. Виховання екологічної культури засобами туризму та екскурсій. / О.О. Фастовець // Заповідна справа в Україні на межі тисячоліть (сучасний стан, проблеми і стратегія розвитку): матеріали всеукраїнської загальнонаукової та науково-практичної конференції м. Канів (11-14 жовтня 1999 р.) [гол. ред. Стеценко М.П.] – Канів, 1999. – С. 211-219.

Резюме:

Новицкая С. ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ ТУРИЗМ КАК ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ СФЕРЫ.

В статье рассмотрены трактовки понятия "экологический туризм" принятые в международных документах, в частности предложенные Всемирной Туристической Организацией (ВТО), Международным союзом охраны природы (МСОП), Международной организацией экотуризма (ТИЕС), проанализированы положительные и отрицательные стороны, применено хронологическое сравнение трансформации этого определения. В работе также проанализированы основные принципы экологического туризма: стимулирование и удовлетворение потребностей общаться с природой; знакомство с живой природой и местными обычаями и культурой, предотвращение негативного воздействия на природу и культуру; сведение к минимуму негативных последствий экологического и социокультурного характера, поддержка экологической устойчивости среды, содействие охране природы и местной социо – культурной среде; экологическое образование, участие местных жителей и получение ими доходов от туристической деятельности, что создаст для них экономические стимулы для охраны природы; экономическая эффективность и обеспечение социально – экономического развития территории, содействие устойчивому развитию посещенных регионов. Проанализировано соотношение понятий экологический туризм и устойчивый туризм. Несмотря на большое количество общего, следует заметить, что понятия экологического и устойчивого туризма нужно разграничивать, поскольку термин экологический туризм обозначает лишь один из сегментов туристической сферы деятельности, тогда как принципы устойчивости развития должны быть действенными для различных видов туристической деятельности, включая как альтернативные, так и традиционные. Рассмотрены положительные стороны развития экологического туризма в регионе (экологические, экономические, социальные), рассмотрены территории, где может происходить экотуристическая деятельность.

Ключевые слова: экологический туризм, устойчивое развитие туризма, принципы экологического туризма, экотуристическая деятельность.

Summary:

Novytska S. ECOLOGICAL TOURISM AS A PRIORITY DIRECTION OF STEADY DEVELOPMENT OF THE TOURIST SPHERE

The ecological tourism concept interpretation accepted in international documents is considered in the article, in particular that offered by Worldwide Tourist Organization (WTO), International Union of Nature Protection, International Organization of Ecotourism (TIES), also the positive and negative aspects are analyzed and the chronologic comparison of transformation of this determination is applied.

The main principles of ecological tourism are also analyzed in the paper: stimulation and satisfaction of necessities to communicate with nature; acquaintance with wildlife and native customs and culture; prevention of negative influence on nature and culture; minimization of negative consequences of ecological and socio-cultural character, support of ecological stability of environment; assistance to nature protection and local socio-cultural environment;

ecological education; participation of local residents and their obtaining of revenue from the tourist activity that will create for them economic stimuli for the nature protection; economic efficiency and providing of socioeconomic development of the territory; assistance to steady development of the visited regions. Correlation of ecological tourism and steady tourism concepts is analyzed. In spite of large quantity of the identities it should be noted that the concept of ecological and steady tourism should be differentiated because only one of segments of the tourist sphere of activity is designated by the ecological tourism term while the principles of the development continuity must be effective for the different types of the tourist activity including both the alternative and traditional ones. Positive aspects (ecological, economic and social) of development of the ecological tourism in the region are considered, the territories where the eco-tourist activity can take place are mentioned.

Keywords: ecological tourism, steady development of tourism, principles of ecological tourism, eco-tourist activity.

Рецензент: проф. Брич В.Я.

Надійшла 04.11.2013р.

УДК 911.3:314(447)

Ольга ФІТКАЙЛО

ДИТЯЧИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ: РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Дитячий і юнацький екологічний туризм у нас розвивається досить активно і набуває все більшої популярності. Він передбачає подорожі у райони з незайманою природою. Основний принцип при такій подорожі - не нанести шкоди навколишньому середовищу. При екотуризмі мандрівники користуються тільки екологічно чистим транспортом (велосипеди, безмоторні човни), організують привали в спеціальних місцях, збирають дарунки природи в дозволених зонах. Характерною рисою екологічного туризму є те, що він розвиває повагу до природи, підвищує екологічну культуру мандрівників, бере до уваги інтереси місцевого населення й запобігає негативному впливу на екологію, культуру й естетику. Об'єктами властиво екотуризму виступають як природні об'єкти, так і об'єкти культурної спадщини, природні й природно-антропогенні ландшафти, де традиційна культура становить єдине ціле з навколишнім середовищем. Туристичні маршрути проходять через національні парки й заповідники. Мандрівники мають можливість познайомитися із природними й природно-антропогенними ландшафтами, спостерігати за рідкісними зникаючими видами безпосередньо на лоні природи. У статті проаналізовано основні природно-заповідні території, об'єкти природи та господарювання людей, в межах яких активно може розвиватись дитячий екологічний туризм. Подано характеристику форм виховання екологічного мислення - екологічні стежки та екологічні табори, головне призначення яких - виховання культури поведінки дітей та молоді у природі.

Ключові слова: екологічний туризм, екотабір, природно-заповідний фонд, національний природний парк, пізнавальний екологічний туризм, екологічна стежка.

Вступ. На сьогоднішній день екологічний туризм стає одним із важливих напрямків туристичної діяльності у різних регіонах України та серед різних вікових груп населення. Але ще немає єдиної системи управління дитячим і молодіжним екологічним туризмом. Діяльність у даному напрямку відбувається стихійно, на громадських засадах людьми, які беруть на себе певну екологічну місію від імені громадянського суспільства, інтуїтивно діючи як його вимогливий і повноправний представник. Дитячий і молодіжний, а також сімейний екотуризм передбачає діяльність спрямовану на організацію та проведення проведення часу дітей, підлітків, а також членів їх сімей під керівництвом або при опіці фахівців біології, екології, туризму.

Екологічний туризм пропагує ідею про збереження природи в її чистому природному вигляді, а також і культурне просвітництво туристів і місцевих жителів. Всесвітнє зростання

економіки та глобалізація руйнівню впливають на культуру поселень. Тому не тільки рослини, а й тварини потребують охорони, але й унікальна культура, звичаї місцевого населення.

Актуальність дослідження. В умовах утвердження ринкових відносин і децентралізації управління туристичним сектором економіки виникла об'єктивна необхідність наукових досліджень нових напрямків розвитку туризму як в Україні загалом, так і окремих її регіонах. Останні приклади свідчать про те, що навіть невелика державна підтримка даної громадської ініціативи приносить великі плоди. Дитячий екологічний туризм може мати великі перспективи, якщо його стихійний розвиток з різним ступенем інтенсивності в різних регіонах буде підтриманий. Саме дослідження цього напрямку туризму є досить актуальним, позаяк діти і молодь займають вагомим місце у структурі відпочивальників.

Стан вивченості проблеми. У цьому нап-